

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXVIII

Agost del 2012

Nº 142

El procés de formació del fons bibliogràfic inaugural de la primera biblioteca pública de Sitges (1886)*

Miquel Marzal Ortiz

Introducció

Per a fer el guió del procés de formació del fons inicial de la primera biblioteca de Sitges ha estat un bon punt de partida el treball de David Jou i Andreu *La biblioteca popular a Sitges*, publicat pel Grup d'Estudis Sitgetans el 1986, 50 anys després de la inauguració de la Biblioteca Santiago Rusiñol i 100 després de la que avui ens ocupa. La informació recollida per Jou ha estat ampliada amb el resultat de les cerques dutes a terme a la Biblioteca Museu Balaguer, especialment a l'arxiu de la institució i al fons Joan Oliva, a la Biblioteca Santiago Rusiñol i a l'Arxiu Històric de Sitges.

De tot el procés de creació de la primera biblioteca de la vila, hem desenvolupat el més detalladament possible la formació del fons bibliogràfic inicial, que van dur a terme Víctor Balaguer des de Madrid i Joan Oliva i Milà des de la Biblioteca Museu a Vilanova. La Biblioteca Museu, per a acomplir el compromís de Balaguer amb Sitges, va lliurar a la vila més de 1000 volums. Joan Oliva va deixar constància dels títols d'aquests volums en diferents llistes, i gràcies a què aquestes s'han conservat fins a l'actualitat, podem saber quins títols conformaven el 70% de la primera biblioteca del municipi.

L'entorn

Tot i que, com veurem més endavant, la història de la primera biblioteca de Sitges comença el març de 1884, els fets es precipitaren a partir del gener de 1886. Entre els mesos de febrer i abril del 86 hi arribaren els llibres

Víctor Balaguer

en diferents lliuraments i es van col·locar provisionalment en una sala de la casa de la Vila. Quan l'emplaçament definitiu quedà enllestit, hi van ser traslladats i classificats per a poder obrir el servei un cop inaugurada la biblioteca el dia 25 d'agost. En tot aquest procés

* Conferència pronunciada a la Biblioteca Santiago Rusiñol el 22 d'octubre de 2011, dintre de la celebració del 75è aniversari de la Biblioteca Popular de Sitges.

intervingueren les figures de Víctor Balaguer, que sempre ha estat considerat el veritable fundador de la biblioteca de Sitges, Joan Oliva, Josep Vidal i Martí, Gaietà Benaprès i Mestre i Josep Milà i Mestres.

A principis de 1886, Josep Vidal, alcalde de Sitges des de feia poc més de mig any, i els seus regidors veïen que no es podia endarrerir més la creació d'una biblioteca. La vila havia de créixer i millorar, i una biblioteca donaria eines per al seu creixement, en aquest cas intel·lectual. Per a dur a terme la iniciativa, Vidal recuperà el compromís, que Víctor Balaguer va contraure en una visita a Sitges el març de 1884, de fer una biblioteca en un dels departaments de la casa de la Vila.

En aquella època, Víctor Balaguer es trobava al cim de la seva carrera política. Era l'home fort del partit liberal i concentrava en la seva persona un gran nombre de càrrecs. L'abril de 1886 hi havia eleccions i Balaguer es presentava novament pel districte de Vilanova i la Geltrú. No podia faltar als seus compromisos personals ni tampoc electorals, i, per això, el mateix gener de 1886 donà instruccions a Joan Oliva per preparar els primers llibres que havien d'anar a Sitges.

En aquells temps, Joan Oliva tenia un volum de feina considerable. A part de compaginar a la institució la seva funció de bibliotecari amb altres responsabilitats de caire museístic, havia de coordinar tot el procés de col·locar la gran quantitat de llibres que arribaven a la Biblioteca Museu, elaborar-ne un catàleg sistemàtic en volums —maldecap constant per a ell— i redactar la memòria de la biblioteca corresponent al període 1883-1886, memòria que havia de lliurar a la junta directiva a finals d'any. Un exemple de la gran capacitat de treball i d'implicació amb la feina que tenia Oliva és el fet que tingué cura de la biblioteca de Sitges fins més enllà de les seves obligacions, recomanant a Balaguer de lliurar-hi més llibres.

Gaietà Benaprès intervingué poc en les converses entre Sitges i Vilanova i en el procés de lliurament dels llibres. La seva feina se centrà en la col·locació i ordenació dels llibres un cop arribaven a la vila i en la redacció del reglament que havia de regir la biblioteca. En el moment de la fundació de la biblioteca, Benaprès era regidor de l'ajuntament de Sitges i l'historiador Roland Sierra li atribueix la iniciativa de crear aquella primera biblioteca local. David Jou i Andreu hi afegí la iniciativa Víctor Balaguer.

El procés de preparació dels llibres

Com dèiem abans, el 14 de març de 1884 Víctor Balaguer acabava una estada de quatre dies a Sitges. En aquest temps assistí a una de les sessions de l'ajun-

tament i visità les escoles municipals i el castell, en relació al qual hi havia el projecte d'enderrocar-lo per a eixamplar la plaça i fer una nova casa de la Vila. I Balaguer va oferir a l'ajuntament, per a quan estigués construïda, una biblioteca que es podia col·locar en un dels departaments de l'edifici.

Gairebé dos anys després, l'ajuntament de Sitges cregué que ja no es podia endarrerir més la creació d'una biblioteca popular a la vila i l'11 de gener de 1886, l'alcalde Josep Vidal exposà en un ple municipal que calia recuperar l'ofertament de Víctor Balaguer de cedir al municipi un exemplar dels volums duplicats de la Biblioteca Museu Balaguer per a crear una biblioteca pública a Sitges. Aquesta acta fa pensar que hi hagué alguna carta o alguna conversa entre en 1884 i 1886, perquè el 1884 Balaguer no havia parlat de duplicats. Si Balaguer accedeix, diu l'alcalde, serà necessari construir ràpidament unes prestatgeries modestes i provisionals per a col·locar els volums. Els regidors compartiren l'exposició de l'alcalde i l'autoritzaren a sol·licitar els volums, que es catalogarien posteriorment a càrrec del consistori.

El 28 de gener, l'alcalde envià una carta a Víctor Balaguer fent-li saber l'acord del ple. I li diu, també, que accepta, amb totes les formalitats que Balaguer cregui oportunes, la materialització del compromís de don Víctor, en el cas que encara el mantingui ferm. El 30 de gener, Balaguer féu saber al municipi de Sitges que des de la Biblioteca Museu es prepararà un lot de llibres per a crear-hi una biblioteca.

Paral·lelament, el 31 de gener, Víctor Balaguer recomanava a Joan Oliva que preparés un donatiu de llibres, que recolliria Josep Vidal i Martí, de Sitges. El donatiu consistia en 60 volums d'obres de Balaguer, més un exemplar de cada triplicat de la biblioteca. Aquesta primera remesa sumà un total de 145 obres en 273 volums. Oliva féu una llista dels títols d'aquest lot i l'anotà al dietari en els dies 31 de gener i 3 de febrer. I, a partir de la llista, elaborà un catàleg que envià a Víctor Balaguer. Per iniciativa de Joan Oliva, i amb la intenció que hi hagués més varietat, en aquesta primera remesa hi havia llibres de les diferents seccions de la Biblioteca: literatura, filosofia, ciències exactes i físiques, medicina, art, religió, dret, història, política i economia. També hi ha 12 fullets i els que hi ha són de vital importància.

El 6 de febrer, l'alcalde de Sitges, el secretari de l'ajuntament i una tercera persona, anaren a Vilanova a veure aquesta primera remesa. Segons Joan Oliva, en veure el lot van fer cara que els semblava poc i van donar a entendre que Balaguer els havia parlat de milers de llibres, tots els duplicats de la Biblioteca Museu. En aquest sentit, no ha estat localitzat el docu-

ALCALDIA DE SITGES 28 de Gener de 1886.
PARTICULAR

Excmo Sr. Don Víctor Balaguer

Muy señor mío y respetable amigo: Entiendo entendido el Ayuntamiento que, inspirándose V. en su grandísimo interés por el progreso desarrollo de la Instrucción y dando en una nueva prueba de la gran estima que le merece esta localidad, tenía resuelto ceder al Municipio un ejemplar de los numerosos volúmenes duplicados existentes en la Biblioteca Museo que debe Villanueva y Galtó a la satisfacción de su dignísimo

Deputado, me ha delegado para que, agradeciéndole, como así lo tengo, sus tan dables propósitos, ponga en conocimiento de V. que, en el caso de insister en su deseo de favorecer tan regiosamente a esta villa, se halla pronto a aceptar desde luego, con todas las formalidades que sean oportunas, su rica ofrenda, pues considero que no puede demorarse ya el establecimiento de una Biblioteca popular que tenga por sólida base su regalo a menos de pretender que pase por desahogado y desagradecido ante sus ojos este Ayuntamiento.

En espera de contestación y anticipando a V. las más cordiales gracias de todo este secundario, queda a sus órdenes en un apasionado servidor y leal amigo q. b. s. m.

Josep Vidal

Carta de 28 de gener de 1886 de l'alcalde Josep Vidal a Víctor Balaguer fent-li saber l'acord del ple

ment que ho confirmaria. Oliva els respon que creu que a la biblioteca hi ha uns 1.000 duplicats, però que ell no ha rebut ordres de lliurar-los tots. No li serveix que li assegurin que Balaguer digués que efectivament s'havien de donar tots. Que ell ha de rebre ordres directes de Balaguer. Ambdues parts convenen que esperaran una resposta de don Víctor al respecte i que Josep Milà i Mestres recollirà els llibres.

Joan Oliva no deixà passar el temps, i l'endemà mateix, el 7 de febrer, va escriure a Balaguer explicant la conversa que havia tingut amb els sitgetans i li suggereix que els duplicats de la Biblioteca Museu farien més servei estant a disposició del públic en una biblioteca de fora de Vilanova: que a Sitges serien d'una utilitat immediata.

Mentrestant, el 8 de febrer en un nou ple municipal l'alcalde informà que Balaguer havia accedit a donar la quantitat de llibres que li fos possible per a la creació de la biblioteca popular. I que també enviaria vuit exemplars de les seves obres per a poder fer intercanvis. Consta en acta que es consideraria Balaguer el veritable fundador de la biblioteca de Sitges.

El 9 de febrer Balaguer respongué a Oliva i li comunicà que tenia voluntat de millorar la biblioteca de Sitges i que a mesura que anés localitzant duplicats a la Biblioteca Museu els anés separant per a preparar una segona remesa de llibres. I autoritza Oliva a donar totes les obres duplicades que no siguin útils a la Biblioteca Museu. En canvi, no ha de lliurar els duplicats d'obres molt consultades, que en un futur les puguin suplir un cop estiguin malmeses per l'ús. A més, Balaguer demana a Oliva que avisi al president i als membres de la junta directiva de la institució perquè acordin en una reunió la mencionada remesa de llibres, que ja no són propietat seva des que els va donar a la institució. Balaguer recalca a Oliva: "Lo de Sitges me interesa [...] Deseo si fuese posible establecer una biblioteca en aquella villa. De aquí en adelante procuraré enviar libros duplicados para que envíe usted allí."

Entre els dies 10 i 13 de febrer, Joan Oliva preparà la segona remesa de llibres, formada per 327 volums. Abans de fer-ho, féu saber a Balaguer que hi inclouria tots els duplicats que en aquell moment hi hagués a la biblioteca i informà a l'alcalde de Sitges que propera-

ment la podria anar a recollir. Vidal li agrai l'interès a favor de la biblioteca, esperava instruccions i li demanava un exemplar del reglament pel qual es regia la Biblioteca Museu, per inspirar-se en les seves disposicions a l'hora de fer el de la de Sitges. Del reglament només ha quedat constància en un document autògraf d'Oliva amb el títol *Reglamento interior*, aprovat el 13 de novembre de 1884.

Oliva també va fer un catàleg d'aquesta segona remesa i l'envià a Víctor Balaguer juntament amb una sol·licitud d'autorització per a lliurar els llibres a Sitges, ja que la junta directiva encara no havia pres cap acord al respecte. Balaguer li respongué que estava d'acord amb tot, li retornà el catàleg demanant-li que, si estava duplicada, hi afegís el llibre *Cortes de los antiguos reinos de León y de Castilla*, obra que s'afegeix, finalment, a la tercera remesa. L'endemà mateix, el 14 de febrer, Josep Milà recollí les dues caixes de llibres corresponents a la segona remesa. En total, entre la primera i la segona remesa, s'havien lliurat a Sitges 600 volums. L'alcalde de la vila agrai a Balaguer ambdós lliuraments i li comentà que Joan Oliva demostrava molt interès per la biblioteca que s'estav preparant.

El 15 de febrer, l'alcalde informà al ple municipal que s'havien rebut els 600 volums i que Balaguer s'ha compromès a fer més lliuraments. També exposà que altres patricis donarien llibres i que la inauguració de la biblioteca no tardaria gaire ja que el nombre de volums "*es muy superior al que contaron las creadas por el gobierno en los años 1869 y 1870.*" També s'acordà instal·lar la biblioteca en una de les sales de la Casa de la Vila i que calia redactar un reglament de la biblioteca popular. Per fer-lo es nomena Gaietà Benaprès.

Balaguer, veient que ja s'ha fet un donatiu important a Sitges i que la junta directiva de la Biblioteca Museu no havia pres cap acord al respecte, va escriure una carta al seu president, Manuel Creus Esther, insistint-li que calia prendre aquest acord, ja que qui feia la donació era la institució, no ell personalment. La junta es reuní, finalment, el 18 de febrer i acordà el lliurament dels 600 volums abans esmentats, com a resposta de Víctor Balaguer a la demanda que li havien fet alguns il·lustres residents a Sitges de muntar una biblioteca popular a la vila.

En la tercera i posteriors remeses, els lliuraments es va fer al marge de la junta directiva. Això no és per cap motiu concret, sinó que degué, simplement, a la bona sintonia entre Balaguer i Oliva, d'acord amb la qual sovint tots dos prenen unilateralment decisions en relació a la Biblioteca Museu. A Sitges, al ple del 22 de febrer es va llegir el projecte de reglament per a la biblioteca, redactat per Gaietà Benaprès, que quedà pendent d'aprovació.

Més llibres per a la biblioteca de Sitges

A finals del mes de febrer, Oliva preparà la tercera remesa de llibres per a Sitges, en la qual va incloure les obres *Cortes de los antiguos reinos de León y de Castilla*, que no havia pogut entrar en la segona, *Diario de las sesiones de Cortes* (legislatures 1854-1855 i 1870-1872), *Diccionario estadístico español de los resultados generales del censo de la población: según el empadronamiento hecho en 31 de diciembre de 1877* i diferents obres duplicades que es van trobant a mesura que s'inclouen en el catàleg de la Biblioteca Museu les rebudes des del novembre de 1885. Oliva esperava l'autorització de Víctor Balaguer per a fer-ne lliurament.

Mentrestant, a Sitges es van anar col·locant provisionalment els 600 volums rebuts en un dels salons de la casa de la Vila. Aquesta feina es feia en paral·lel als treballs d'instal·lació del saló biblioteca, en el qual s'havien de col·locar de forma definitiva. Al ple municipal de l'1 de març es llegí i aprovà el reglament presentat per Gaietà Benaprès, el qual es va transcriure a l'acta. En aquest ple s'acordà nomenar Benaprès bibliotecari i Antoni Mata conserge.

No tenim constància que Oliva lliurés a Sitges cap exemplar del reglament de la Biblioteca Museu. De tota manera, comparant l'autògraf al qual fem referència abans i el reglament de Sitges, ambdós presenten algunes semblances, com ara el fet de contemplar l'existència d'una junta directiva que dirigeixi la biblioteca o el redactat dels articles 7.3 de Sitges i 1.2 de Vilanova. És curiós també el contingut de l'article 25 del reglament sitgetà.

La tercera remesa de llibres no queda del tot enllestida fins a finals de març. Consistí en dues caixes amb 100 volums. Joan Oliva, un cop ha rebut l'autorització de lliurar-la, informà a Sitges que ja es pot recollir, i féu saber a l'alcalde de la vila que no tardaria gaire en anunciar un nou lliurament més o menys com aquest. El 23 de març, Josep Milà féu la recollida, i amb aquesta tercera remesa Sitges ja havia rebut 700 volums.

Víctor Balaguer, per la seva banda, féu gestions perquè la biblioteca de Sitges rebés altres donacions. Entre finals de març i principis d'abril, en plena campanya electoral, aconseguí que el ministeri de Foment enviés a la vila 50 gravats, còpia de quadres cèlebres de Murillo, Velázquez, Ribera, Zurbarán, Coello, Rosales, Pradilla i altres pintors de renom.

A més, durant la primera quinzena d'abril, Balaguer hi féu arribar personalment una caixa de llibres duplicats que conforma la quarta remesa. I més encara, demana a Joan Oliva que hi enviï uns quants exemplars de l'obra *Guía del viajero en Piedra: monasterio residencia y cascadas* i l'esperona a trobar algun duplicat

més de la Biblioteca Museu per a lliurar-lo també a la de Sitges. Paral·lelament, a Sitges es treballava en l'ordenació dels volums de la biblioteca, amb la voluntat d'inaugurar-la durant la propera Pasqua, encara que al final no pogué ser. Potser és per això que el gruix dels lliuraments es produí entre els mesos de febrer i abril.

A principis del mes d'agost, Joan Oliva féu saber a Víctor Balaguer que havia preparat un altre lot de llibres per a Sitges i li demanà autorització per a enviar-los. Aquest lot corresponia a la cinquena remesa, en la qual hi havia 132 volums. No sabem si aquesta és la remesa que Oliva anunciava el mes de març, ni tenim constància que Balaguer n'autoritzés el lliurament. Tot fa pensar però que arribà finalment a la biblioteca de la vila, ja que en el discurs que féu Bonaventura Julià el dia de la inauguració i en la memòria de la Biblioteca Museu, escrita per Joan Oliva, es parla de 1.000 volums lliurats a Sitges.

En el ple municipal del 9 d'agost es digué que l'ajuntament preveia fer dintre d'aquell any la inauguració oficial de la biblioteca popular. I encara més, que vist com estava d'avançada l'ordenació de la biblioteca, havia arribat el moment d'inaugurar-la i s'acordà fer-ho el 25 d'agost.

Per fi s'inaugura la biblioteca

El 25 d'agost de 1886, diada de sant Lli, a dos quarts de dotze de matí, l'ajuntament de Sitges celebrà, amb una sessió pública extraordinària, la inauguració de la biblioteca popular. El dia, el secretari municipal, Bonaventura Julià i Masó, llegí l'acta de la sessió municipal on constava l'acord de crear una biblioteca i de demanar a Víctor Balaguer obres per a dotar-la. Julià esmentà en el seu parlament que Balaguer havia donat 700 obres, que corresponien a 1.000 volums, sense comptar les que estaven duplicades, i que hi havia hagut altres donacions, fetes per Joan Tarrida, Eduard i Rita Mestres, Pau Benaprès i Serra, Josep

Soler i Cartró, les germanes Rebutós i Amell, Josep Busquets i pel mateix ajuntament.

El procés de formació del fons de la primera biblioteca de Sitges que hem anar desgranant ha quedat documentat a l'epistolari de Joan Oliva, als dietaris de la Biblioteca Museu que ell mateix duia i a l'arxiu de la institució balagueriana, on es conserven bona part dels documents tècnics elaborats per Oliva mentre en fou bibliotecari, de 1883 fins a la seva mort el 1911. Per posar un exemple, en el full 17 de la memòria de les tasques realitzades a la Biblioteca Museu Balaguer entre el 5 de juny de 1883 i el 26 d'octubre de 1886, fa constar: "[...] envío de unos 1.000 dobles y triples que por iniciativa del Excmo. Sr. D. Víctor Balaguer y de orden de la Excmo. Junta Directiva se efectuó a Sitges con destino a aquella Biblioteca Popular también fundada por el Excmo. Sr. D. Víctor Balaguer."

Una part d'aquest fons inaugural de 1886 ha arribat fins a l'actualitat. El 14 de juny de 1936 l'ajuntament de Sitges lliurà en dipòsit a la Biblioteca Santiago Rusiñol dos lots de llibres, un procedent de la biblioteca de l'ajuntament i l'altre de la d'Emerencià Roig i Raventós. El lot de l'Ajuntament estava format per 281 volums, 45 dels quals, un 16%, formaven part d'aquest fons inaugural.

Per acabar, només resta dir-vos que en el marc de la celebració del 75è aniversari de la Biblioteca Santiago Rusiñol hem pogut aprofundir en la relació que hi hagué entre Víctor Balaguer i Sitges. En podem llegir uns altres mostres a *La Xermada* núm. 24, del Nadal del 2001, en una sèrie d'articles publicats amb motiu del centenari de la mort de don Víctor. Als fons de la Biblioteca Museu Balaguer hi ha encara més documentació, especialment de caire epistolar, que permetria ampliar la informació que tenim sobre la història de la vila del darrer quart del segle XIX. Només cal que algú la investigui.

Les imatges dels apòstols a l'orgue de la parròquia de Sitges (I)

Ignasi Mª Muntaner

Sitges va fer l'edifici actual de la seva parròquia en la segona meitat del segle XVII, entre 1664 i 1672. L'obra era necessària, i més després dels danys que havia patit el temple anterior en el bombardeig sofert per Sitges durant la guerra dels Segadors, però, com diuen el anglesos, no es pot fer una truita sense trencar

ous, i per fer l'església actual es va haver de destruir una església romànica probablement més interessant i artística que la que ara tenim.

Acabat l'edifici de l'església, calia omplir-lo, no de bancs —en aquell temps no n'hi havia, i cadascú, o es portava la cadira de casa seva o estava dret— sinó de

retauls. Ja l'any 1671, quan s'estava acabant l'església, s'havien distribuït les capelles laterals, assignant-les a les principals confraries sitgetanes, i amb el temple acabat, cada confraria es va afanyar a adornar la seva capella amb un retaule, com més luxós i artístic fos capaç de pagar millor.

El primer que es va fer l'any 1675, va ser el de la capella del Santíssim, que no era on és ara –el cos d'edifici afegit a la parròquia pel cantó de mar no es va fer fins cap a l'any 1850– sinó a la banda esquerra de l'església, on ara hi ha els altars dels Dolors i de sant Pere. L'any 1684 es va fer l'altar del Roser. L'any 1691 el retaule de sant Elm. El 1694 el de la Immaculada. El 1695 el de la verge del Remei, aquell en què ara hi ha la imatge de sant Josep. En data indeterminada es va fer el retaule de sant Pere. I finalment, l'any 1699 es va

acabar el retaule dels Dolors, que no era on és ara –ja he dit que on ara és hi havia l'altar del Santíssim– sinó a l'espai de sota el campanar, on ara hi ha la pica baptismal.

L'orgue instrument musical

Però, a més dels retaules, l'església necessitava un orgue, i el febrer de 1694 els sitgetans van decidir trobar les persones més adients per a fer-lo. Un orgue consta de dues parts, la musical, és a dir els tubs metàl·lics o de fusta que emeten els diferents sons i els mecanisme complementaris, i la part exterior, amb la caixa que conté i tapa la major part d'aquests tubs i la tribuna on toca l'organista. Per a fer la maquinària musical de l'orgue de Sitges es va contractar, Bartomeu Triay (? - 1711) ¹, un frare trinitari menorquí, que havia escrit un tractat d'orgueneria i que va fer orgues arreu de Catalunya i les Illes. En concret, els de 13 esglésies i, a més, va reformar el de Montserrat. En el Penedès va fer el de Sitges i el de Mediona.

Però de l'obra de Bartomeu Triay a Sitges no queda res. El conjunt d'elements que produeix el so és la part més fràgil de l'orgue i convé reparar-la sovint i fins i tot renovar-la completament. En els més de tres-cents anys que té l'orgue sitgetà ha calgut fer-hi reparacions sovint. El 1867 el va restaurar l'orguener mallorquí Joan Puig (? - 1883) ², que també va restaurar, o potser acabar, l'orgue de Montserrat ³.

El 1894 calgué fer noves reparacions. Per gener es van canviar les manxes ⁴ i a finals d'any s'hi van afegir els registres celeste i gamba que l'orgue no tenia, i es diu que la parròquia "se propone mejorar paulatinamente el referido órgano" ⁵. L'orguener que ho va fer va ser Isidoro Fierro Sanz. D'acord amb els propòsits manifestats el 1894, el 1899 es va tornar a cridar Isidoro Fierro perquè fes una restauració a fons de l'orgue i, entre maig i octubre, aquest orguener va canviar una bona quantitat de registres ⁶. Durant la restauració, a meitat del mes d'agost, va ocórrer el fet anecdòtic que va entrar un llamp a la capella del Santíssim, travessà la paret i va arribar a l'orgue, fonent alguns tubs ⁷.

Durant la guerra civil l'orgue va ser malmès i li van arrencar molts dels tubs metàl·lics, de manera que acabada la guerra calgué refer-lo. Així es va decidir l'any 1950, i a principis de setembre es va procedir "al des-

¹ Vg el procés de construcció a Eco 29.VIII.1981 p 1 i els components musicals que Triay es va comprometre a fer per a l'orgue de Sitges a Eco 10.IV.1982 p 4

² Eco 16.V.1926 p 1

³ Potser era l'orguener Joan Puig i Caldés que el 1861 va treballar en la millora de l'orgue d'Alaró

⁴ Eco 14.I.1894 p 2

⁵ Eco 2.XII.1894 p 3

⁶ Vegi-se'n la llista a Eco 1.X.1899 p 1

⁷ Eco 20.VIII.1899 p 3

monte general del órgano para procurar la minuciosa limpieza de todas la piezas. Los grandes secretos se han desmontado para obtener la máxima suavidad de los registros. Un camión lleno de material partió hacia la fábrica Alberdi, parte para fundir-lo, parte para pulimentarlo y parte para restaurar-lo”⁸. La fàbrica Alberdi a què es referia l'Eco era l'Organeria Española S. A., representada a Catalunya pel basc Antonio Alberdi Aguirrezàbal (1893-1896). La fàbrica era a Barcelona al final del passeig de Gràcia.

I mig any després, “el órgano de la parroquia llegó, por fin, en un gran camión repleto hasta los topes”⁹. El mes de juny de 1951 l'Eco deia: “Respecto al montaje de este notabilísimo instrumento, empieza a entreverse la inauguración, falta la colocación de los tubos y la armonización”¹⁰. Finalment, la inauguració es féu la vigília de la festa major de 1951¹¹. Aquesta reconstrucció va fer possible que l'orgue funcionés, amb major o menor correcció, durant cinquanta anys, fins que, a principis de 1982 es va prendre la decisió de fer un orgue pràcticament nou¹²: “la restauració consistirà... en la reconstrucció dels diversos plans sonors de l'orgue major, de la cadireta i del pedal, ...tots tres cossos veuran augmentats els seus recursos... Es reconstruirà també la mecànica directa dels tres cossos esmentats i la consola retornarà a l'estat inicial. Alguns dels elements actual seran aprofitats, però la majoria seran de fàbrica nova”.

L'encarregat de fer l'orgue va ser l'orguener alemany Gerhard Grenzing, amb taller a El Papiol. La inauguració de la primera fase de la reforma de l'orgue es féu el 27 d'abril de 1985¹³. Però la feina no estava acabada, i s'hi va continuar treballant amb la incorporació de quatre nous registres i dels contres¹⁴. Aquesta segona fase s'acabà i s'inaugurà el 30 de juny de 1989¹⁵. Amb tants canvis i reformes, doncs, no queda res de la maquinària i dels tubs originals. Per això quan es diu que es farà un concert amb l'orgue barroc de Sitges, que ningú no pensí que anirà a la parròquia a sentir la sonoritat pròpia dels instruments del barroc, sentirà un orgue modern, d'estil català, però no barroc.

La caixa de l'orgue

La contemplació del conjunt majestuós de tubs d'un

orgue pot omplir de felicitat un orguener o un mestre organista, però no té gaire interès per a un profà. En canvi tothom pot entusiasmar-se davant d'una caixa de tan notable interès escultòric com la de l'orgue de Sitges. Si l'any 1694 es va encarregar a Bartomeu Triay que fes el mecanisme de l'orgue, un any més tard, el 5 d'octubre de 1695, es va signar contracte amb l'escultor Joan Roig per fer la caixa¹⁶.

A finals del segle XVII hi havia dos Joan Roig escultors que eren pare i fill. Sembla que el pare va morir l'any 1697 i el seu fill el 1706. La igualtat de noms, el fet de no saber amb certesa la data en què van néixer i el d'haver treballat contemporàniament, fa que no hi hagi seguretat de quines obres escultòriques s'han d'atribuir a un i quines a l'altre.

És possible que la relació de Joan Roig amb Sitges

⁸ Eco 17.IX.1950 p 3

⁹ Eco 22.IV.1951 p 4

¹⁰ Eco 3.VI.1951 p 4

¹¹ Eco 19.VIII.1951 p 2

¹² Eco 30.I.1982 p 23

¹³ Eco 4.V.1985 p 1

¹⁴ Eco 6.VIII.1988 p 2

¹⁵ Eco 8.VII.1989 p 10

¹⁶ Isabel COLL i MIRABENT: *Els retaules barrocs i l'orgue de l'església parroquial de Sitges*, Sitges (Grups d'Estudis Sitgetans) 1993, p 33

fos anterior a l'encàrrec de fer la caixa de l'orgue, concretament que la relació existís ja l'any 1687. Isabel Coll copia un document ¹⁷ tret del "Manual de Notaris de Sitges de l'any 1691", segons el qual els administradors d'una "capella [sic]" van pagar 40 lliures a Joan Roig "per fer una imatge d'un sant Crist", i que això fou "in anno milésimo sexcentesimo octogesimi [sic] septimo", és a dir el 1687. Caldria comprovar, però, si la transcripció és correcta i si es fa referència a Sitges. A favor de respondre afirmativament hi ha la tradició constant a Sitges que el santercrist que va ser cremat el juliol de 1936 era de Joan Roig, i que la data, només quinze anys després d'acabada l'església, té certa lògica, perquè una parròquia no podia passar gaire temps més sense tenir un santercrist que es pogués portar en processó. En contra de la resposta afirmativa, hi ha que les referències són confuses i que, a més, es parla d'una capella, no d'una església o parròquia.

Sigui quina sigui la resposta al tema del santercrist de Joan Roig, el cert és que el contracte de construcció de la caixa de l'orgue de Sitges es va signar l'any 1695, quan els dos Roig eren vius, i per tant, pogué ser tant l'un com l'altre el que va posar la seva signatura en el

document. I quin dels dos va fer l'obra? Depèn del temps que es tardés a acabar-la. En el contracte s'especificava que s'havia d'acabar en un any ¹⁸ i, probablement, el termini es va complir, perquè consta que el 24 de març de 1697 la caixa de l'orgue ja estava posada ¹⁹. Per tant, cronològicament és possible que la caixa de l'orgue la fes o el pare, o el fill o tots dos conjuntament

L'obra degué plaure als sitgetans perquè el 1699, Joan Roig va fer el retaule dels Dolors de la parròquia, i aquest sí que havia de ser el fill, perquè el pare havia mort l'any 1697. Potser hi haurà algun entès en art, que comparant els relleus de l'orgue amb els de l'altar dels Dolors, podria aclarir si uns i altres són del mateix escultor i, per tant, si l'orgue és, també, de Joan Roig fill.

S'havia acordat que els treballs d'esculpir la caixa de l'orgue es farien a Barcelona i que els relleus es portarien després a Sitges on es muntarien sota la direcció de l'escultor. Acabats, doncs, els treballs a Barcelona, el patró Josep Ferret traslladà les fustes a Sitges per mar i el mestre d'obres Joan Matas, seguint les instruccions de Joan Roig, les col·locà al seu lloc. I tot va estar acabat, com hem vist, el març de 1697.

¹⁷ Isabel COLL I MIRABENT: *La influència del gravat en les dues obres de Sebastià Font, pintor català del segle XVII*, dins de *Miscel·lània Penedesenca 1993 (XVIII)*, Vilafranca del Penedès (Institut d'Estudis Penedesencs) 1994, p 237

¹⁸ COLL 1993, p 33

¹⁹ COLL 1994, p 236

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS DE TRENTA-CINC ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI